

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ซึ่งอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 โดยแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขึ้นร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในชั้นศึกษานำมี 5 ด้านคือ

1. ปรัชญาแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน
2. นโยบายและวัตถุประสงค์ของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน
3. ยุทธวิธีของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน
4. การบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนแบ่งออกเป็น
  - 4.1 ด้านการวางแผน
  - 4.2 ด้านการจัดองค์กรประสานสัมพันธ์
  - 4.3 ด้านการประเมินผล
  - 4.4 ด้านการบอข้อมูลย้อนกลับและรายงานผลสู่หน่วยงานประจำ
  - 4.5 ด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน
5. เนื้อหาและกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ดังนี้คือ

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร กลุ่มประชากรได้แก่ผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดและประสานงานการศึกษาระบบโรงเรียนที่ปฏิบัติงานเป็นผู้บริหารระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติงานในหน่วยงานสังกัดกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 29 คนทำการคัดเลือกจากการเสนอรายชื่อโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา 3 คนในชั้นศึกษานำ นำรายชื่อที่ได้รับการเสนอทั้งหมดนี้มาจัดเรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยตามลำดับแล้วคัดเลือกจากผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อซ้ำจากความถี่สูงสุดไปคำนวณได้จำนวนที่ต้องการ

2. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้คือการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 3 รอบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามตามเทคนิคเดลฟายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 3 ชุดใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล 3 รอบ แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open - End Form) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านแสดงความคิดเห็นโดยอิสระเกี่ยวกับแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ.2535 - 2539 ในแต่ละประเด็น แบบสอบถามชุดที่ 2 ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับสร้างขึ้นจากการรวบรวมและวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและแนวคิดจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามชุดที่ 3 สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับและมีข้อกระทงที่เหมือนกับแบบสอบถามในรอบที่ 2 ทุกประการแต่มีการแสดงมัชฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของข้อกระทงในแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นรายชื่อที่คำนวณได้เพิ่มเติมลงในแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลในรอบที่ 3 ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ทบทวนคำตอบก่อนตัดสินใจตอบในรอบที่ 3 แบบสอบถามทั้ง 3 ชุดที่สร้างขึ้นได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนกลางจำนวน 5 คนแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษาเทคนิคเดลฟาย และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษาของระบบโรงเรียนรวมทั้งหมด 7 คนรวมทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขพิจารณาให้ความเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 รอบได้กระทำด้วยตนเองสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาคได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดและแบบสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 นั้นใช้วิธีวิเคราะห์โดยการคำนวณค่าสถิติได้แก่ มัชฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เป็นรายชื่อสำหรับรอบที่ 2 ในรอบที่ 3 ใช้การวิเคราะห์โดยการคำนวณมัชฐาน (Median) พิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ฐานนิยม (Mode) และผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัชฐานเป็นรายชื่อแล้วแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามรอบที่ 3 เพื่อสรุปเป็นแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ.2535 - 2539 ทั้งที่สอดคล้องกัน (Consensus) และที่ไม่สอดคล้องกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอในรูปของ

ตารางและความเรียง

ผลการวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามตามเทคนิคเดลฟายรอบที่ 3 นำมาสรุปเป็นแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น 5 ด้านรายละเอียดของการสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มแต่ละด้านที่ค้นพบมีดังต่อไปนี้คือ

สรุปผลแนวโน้มปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันทุกข้อกระทงเกี่ยวกับแนวโน้มของปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 โดยมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้มากที่สุดและเป็นไปได้มากดังนี้คือ

แนวโน้มปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดคือ กรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะตระหนักว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (มัชยฐาน 4.53 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97) ส่วนแนวโน้มปรัชญา ปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีความเป็นไปได้มากได้แก่ กรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะถือแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวทางในการประสานสัมพันธ์เพื่อจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.29 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.85) จะตระหนักว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกสถาบันในสังคม (มัชยฐาน 4.18 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.85) จะมุ่งให้มีการประสานสัมพันธ์ในแนวระนาบ (Horizontal Linkage) มากกว่าการประสานสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Linkage) (มัชยฐาน 3.95 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.76) และจะมีการดำเนินงานบนพื้นฐานที่มุ่งประชาชนเป็นสำคัญมิใช่เพื่อเป็นการสร้างผลงานของแต่ละหน่วยงาน (มัชยฐาน 3.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97)

สรุปผลแนวโน้มวัตถุประสงค์ของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันทุกข้อกระทงเกี่ยวกับแนวโน้มของนโยบายและวัตถุประสงค์ของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ว่ามีความเป็นไปได้มากโดยมีความเห็นว่าเป็นว่า นโยบายของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการ

ศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างหน่วยงานทั้งสองในปี พ.ศ. 2535 - 2539 จะประกอบด้วย นโยบายในเรื่องต่อไปนี้คือ

นโยบายให้มีการร่วมมือในการใช้ทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.21 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.21) นโยบายกระจายอำนาจการบริหารไปสู่ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคให้มีความคล่องตัวในการติดต่อประสานสัมพันธ์ในระดับพื้นที่โดยตรง (มัชยฐาน 4.16 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.91) นโยบายที่กรมการฝึกหัดครูสนับสนุนให้วิทยาลัยครูจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในลักษณะที่เป็นการส่งเสริมการบริการวิชาการแก่ชุมชน (มัชยฐาน 4.13 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97) โดยเน้นการประสานสัมพันธ์กับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในด้านวิชาการ (มัชยฐาน 4.07 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97) กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเน้นบทบาทการปฏิบัติงานในพื้นที่ (มัชยฐาน 4.00 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.76)

ส่วนวัตถุประสงค์ของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 นั้น พบว่าจะเป็นไปได้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชน (มัชยฐาน 4.46 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.12) มุ่งกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนโดยเน้นชุมชนชนบทมากกว่าชุมชนเมือง (มัชยฐาน 4.36 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.32) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้ (มัชยฐาน 4.24 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.85)

สรุปผลแนวโน้มยุทธวิธีของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มยุทธวิธีของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครู กับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ที่สอดคล้องกันจำนวน 9 ข้อและไม่สอดคล้องกันจำนวน 1 ข้อจากทั้งหมด 10 ข้อดังรายละเอียดคือ ความเห็นที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่เมื่อมีการตกลงร่วมกันที่จะประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับนโยบายแล้ว วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค จะร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (มัชยฐาน 4.09 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.91) จะจัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อประสานความเข้าใจในวิธีการทำงานร่วมกันในแต่ละขั้นตอนอย่างสม่ำเสมอ (มัชยฐาน 4.05 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.76) การประสานสัมพันธ์จะเริ่มต้นที่การทำความตกลงร่วมกันระหว่างผู้บริหารระดับนโยบายของกรมการฝึกหัดครูและกรมการฝึกหัดครู (มัชยฐาน 4.04 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.03)

การประสานความตกลงร่วมกันในระดับนโยบายจะอาศัยแกนนำเป็นคณะทำงานร่วมจากกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียน (มัชยฐาน 4.00 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.86) วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จะทำการประสานสัมพันธ์การดำเนินงานประสานสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (มัชยฐาน 3.94 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.86) จะจัดให้มีคณะกรรมการประสานงานร่วมเฉพาะกิจในแต่ละโครงการทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการทำงานระหว่างหน่วยงาน (มัชยฐาน 3.93 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.97) จะร่วมกันทำโครงการทดลองนำร่องเพื่อหารูปแบบของการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ (มัชยฐาน 3.92 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.11) จะร่วมกันเสนอแผนปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาจังหวัดเข้าสู่ระบบคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) (มัชยฐาน 3.91 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.32) และการประสานสัมพันธ์จะเริ่มต้นที่การเคลื่อนไหวเพื่อการประสานสัมพันธ์โดยตรงระหว่างวิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (มัชยฐาน 3.89 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.04)

ส่วนแนวโน้มยุทธวิธีของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้มากเช่นกันแต่ความเห็นไม่สอดคล้องกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญจำนวน 1 ข้อได้แก่ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคจะปลุกระดมจิตสำนึกของบุคลากรให้เห็นความสำคัญของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 3.67 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.61)

สรุปผลแนวโน้มการบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวโน้มการบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้ได้จำแนกทำการศึกษาดังออกเป็น 5 ด้านโดยพิจารณาจากกระบวนการบริหารที่เรียกว่า "POSDCORB MODEL" ซึ่งเสนอโดย ลูเซอร์ กุลิค และลินคาล เออร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick อ้างถึงในอุทัย นีรัฐโต 2525 : 8) และจากการศึกษาถึงองค์ประกอบของการบริหารโครงการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานในประเทศไทยที่เสนอโดย จักรกฤษณ์ นริศผดุงการ และคณะ (2528 : 5) เป็นแนวทาง

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของการบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ในแต่ละด้านที่ทำการศึกษาได้ดังนี้คือ

ด้านการวางแผน พบว่าการวางแผนบริหารการประสานสัมพันธ์จะกระทำทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติงาน (มัชยฐาน 4.09 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.91) วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคจะร่วมจัดให้มีการประชุมเพื่อชี้แจงและประสานแผนเป็นระยะ ๆ (มัชยฐาน 4.05 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.76) จะศึกษาความต้องการของประชาชนข้อมูลพื้นฐาน และสำรวจแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ก่อนวางแผนและจัดทำโครงการร่วมกัน (มัชยฐาน 4.03 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.80) จะเปิดโอกาสให้องค์กรท้องถิ่นเช่น สภาตำบล มีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการผ่านทางแผนพัฒนาตำบล (มัชยฐาน 4.00 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.86) จะร่วมกันปรับแผนและโครงการเป็นระยะ ๆ ตามข้อมูลที่ปรับเปลี่ยนตามสภาพเป็นจริงของชุมชนเพื่อให้เหมาะสมแก่การดำเนินงาน (มัชยฐาน 4.00 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.12) จะร่วมกันกำหนดหน้าที่และพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไว้ชัดเจนในแผนปฏิบัติการ (มัชยฐาน 3.93 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97) โดยแน่วโน้มทั้งหมดมี 6 ข้อ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแน่วโน้มที่มีความเป็นไปได้มากทุกข้อ

ด้านการจัดองค์กรประสานสัมพันธ์ พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับแน่วโน้มการจัดองค์กรประสานสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน 4 ข้อและไม่สอดคล้องกัน 2 ข้อจากทั้งหมด 6 ข้อ ความเห็นที่สอดคล้องกันมีดังนี้ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกระบบโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกระบบโรงเรียนภาคจะตั้งกรรมการนิเทศร่วมกันโดยประชุมร่วมกันเป็นประจำเพื่อชี้แนะและติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของทั้งสองฝ่าย (มัชยฐาน 4.00 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.96) โครงสร้างการบริหารจะจำแนกออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับกรม ระดับจังหวัด และระดับปฏิบัติงานในสนาม (มัชยฐาน 3.92 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.11) โครงสร้างระดับจังหวัดจะประกอบด้วย อธิการวิทยาลัยครู ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของฝ่ายสนามตลอดจนประสานงานกับกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษาออกโรงเรียน (มัชยฐาน 3.97 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.90) โครงสร้างระดับปฏิบัติงานในสนามจะประกอบด้วยผู้อำนวยการโครงการหรือผู้อำนวยการสนาม และคณะที่วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคร่วมกันจัดตั้งรับผิดชอบบริหารการดำเนินงานในสนามทั้งหมด (มัชยฐาน 3.96 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.21) ส่วนความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันได้แก่ โครงสร้างระดับกรมจะประกอบด้วยอธิบดีกรมการฝึกหัดครูและอธิบดีกรมการศึกษาออกโรงเรียนทำความเข้าใจให้มีการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาออกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.11 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.61) และเพื่อความสะดวกในการบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาออกระบบโรงเรียน วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การ

ศึกษานอกโรงเรียนภาค จะร่วมกันจัดให้มีคณะกรรมการบริหาร โครงการ เฉพาะกิจในแต่ละโครงการจากทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่สนับสนุน ควบคุมและติดตามแผนโครงการของแต่ละหน่วยงาน (มัชยฐาน 3.89 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.61)

ด้านการประเมินผล พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันทั้งหมดเกี่ยวกับ แนวโน้มการประเมินผลการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนระหว่างกรม การฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ.2535 - 2539 โดยมีความเห็นว่าเป็นไป ได้มาก 4 ข้อและปานกลาง 1 ข้อจากทั้งหมด 5 ข้อดังนี้คือ แนวโน้มที่มีความ เป็นไป ได้มากได้แก่ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนภาคจะจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อประเมินผลและติดตามผลร่วมกัน (มัชยฐาน 4.27 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97) จะมีการดำเนินงานร่วมกันเพื่อหารูปแบบการประเมินผลโครง การที่เหมาะสม (มัชยฐาน 4.13 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.80) การประเมินผลจะกระทำ เป็น ระบบที่ชัดเจนและควบคุมโดยแผนปฏิบัติการ (มัชยฐาน 4.08 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.81) จะเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทร่วมประเมินโครงการด้วย (มัชยฐาน 3.73 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97) และแนวโน้มที่มีความเห็นว่าเป็นไป ได้ ปานกลางคือจะมีหน่วยงานภายนอกเช่น มหาวิทยาลัยเข้าร่วมประเมินผลเพื่อให้เกิดผลในการ นำข้อเสนอแนะมาปฏิบัติได้มากขึ้น (มัชยฐาน 3.38 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.11)

ด้านการป้อนข้อมูลย้อนกลับและรายงานผลสู่หน่วยงานประจำ พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไป ได้หมดทุกข้อจากทั้งหมด 3 ข้อดังต่อไปนี้คือ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคจะร่วมกันจัด ให้การประชุมประเมินผลวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนหรือเมื่อสิ้นสุด แผน (มัชยฐาน 3.97 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.90) และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จในแต่ละช่วง ของแผน (มัชยฐาน 3.92 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.81) รวมทั้งจะร่วมกันจัดให้มีระบบการ รายงานข้อมูล ความก้าวหน้าของงานไปสู่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นระยะตามที่กำหนดไว้ในแผน (มัชยฐาน 3.76 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.85)

ด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้อง กันทั้งหมดเกี่ยวกับแนวโน้มการบริหารงบประมาณและการเงินโดยมีความเห็นว่าเป็นไป ได้ มาก 2 ข้อและมีความเป็นไป ได้ปานกลาง 2 ข้อจากทั้งหมด 4 ข้อดังต่อไปนี้ แนวโน้มที่มีความ เป็นไป ได้มากได้แก่ งานใดที่แต่ละหน่วยงานต้องการทำเอง จะใช้งบประมาณของหน่วยงานนั้น ๆ หรือรับการสนับสนุนจากอีกหน่วยงานหนึ่ง (มัชยฐาน 3.87 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97)

การบริหารงบประมาณและการเงินในโครงการที่ทำงานร่วมกันจะร่วมกันกำหนดวิธีการบริหารตลอดจน ผู้รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน (มัชยฐาน 3.63 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.21) และแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ปานกลางได้แก่ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนภาคจะจัดให้มีงบประมาณร่วมกันจำนวนหนึ่งเพื่อทำงานร่วมกัน (มัชยฐาน 3.15 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.11) โครงการที่ทำงานร่วมกันจะจัดทำงบประมาณเป็นชุดเดียวกัน (Package Budget) (มัชยฐาน 3.06 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.86)

สรุปผลแนวโน้มเนื้อหาและกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหา และกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครู และกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ.2535 - 2539 ว่ามีความเป็นไปได้มากทุกข้อจาก ทั้งหมด 17 ข้อสรุปได้ดังนี้คือ

ด้านเนื้อหาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. จะมีการร่วมมือจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยส่งเสริม การพึ่งพาตนเองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น (มัชยฐาน 4.32 ฟิลล์ ระหว่างควอไทล์ 1.04) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (มัชยฐาน 4.13 ฟิลล์ระหว่าง ควอไทล์ 0.97)
2. จะมีการร่วมมือกันจัดการศึกษามวลชน โดยร่วมกันเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน ทั่วไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่นรายการวิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ เป็นต้น (มัชยฐาน 4.23 ฟิลล์ ระหว่างควอไทล์ 1.12) ปลุกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์เช่น การสร้างงานให้กับตนเอง การ ประหยัด (มัชยฐาน 4.16 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.91) ปลุกฝังนิสัยการรักษาสาธารณสุขปฏิบัติ ของส่วนรวม (มัชยฐาน 4.14 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.80) เผยแพร่ความรู้ในการป้องกันยา เสพติดให้โทษ (มัชยฐาน 4.32 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.04)
3. การร่วมมือกันจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัวการส่งเสริมให้ พ่อแม่มีบทบาทเลี้ยงดูสั่งสอนอบรมบุตรให้มากขึ้น (มัชยฐาน 4.03 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.90)
4. จะร่วมกันจัดการศึกษาด้านอาชีพ โดยทำการฝึกอบรมอาชีพด้านต่าง ๆ ทั้ง หลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวให้กับประชาชน (มัชยฐาน 4.05 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.76) การฝึกและพัฒนาอาชีพอุตสาหกรรมหรือการเกษตรอุตสาหกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีแนวโน้มไปสู่สังคมอุตสาหกรรมมากขึ้นในอนาคต (มัชยฐาน 3.88 ฟิลล์

ระหว่างคาวไทล์ ๑.๘๕)

5. จะร่วมมือกันจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (General Education) ซึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญแก่นโยบายของการเรียนรู้แล้วยังจะได้ให้ความสำคัญแก่กิจกรรมที่จะพัฒนาการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนความคิดสืบสวนสอบสวน (Inquiry Mind) (มัธยมศึกษา 3.77 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.12)

ด้านกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์

1. วิทยาลัยครูจะให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดเช่น การสนับสนุนให้นักศึกษาของวิทยาลัยครูไปทำการฝึกสอนนักศึกษาผู้ใหญ่ ฝึกงานห้องสมุดประชาชนสำหรับนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ และการจัดกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในหมู่บ้าน (มัธยมศึกษา 4.39 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.๑3) ร่วมมือกับศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัธยมศึกษา 4.28 นิสัยระหว่างคาวไทล์ ๑.๑๑) เป็นแหล่งวิชาการในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเช่น รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การพัฒนาสื่อการเรียนด้วยตนเอง และสื่อการสอนทางไกล เป็นต้น (มัธยมศึกษา 4.22 นิสัยระหว่างคาวไทล์ ๑.๑๑)

2. ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนภาคจะเป็นแหล่งวิชาการทางด้านศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่วิทยาลัยครูเช่น การฝึกงานเพื่อทดลองกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ (มัธยมศึกษา 4.18 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.32) เป็นวิทยากรในการเรียนการสอนวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัธยมศึกษา 4.11 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.๑4) เป็นศูนย์ผลิตและให้ยืมสื่อทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัธยมศึกษา 3.97 นิสัยระหว่างคาวไทล์ ๑.๑๑)

3. กรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีการร่วมกันจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญให้ต่อเนื่องและสอดคล้องกับระดับอุดมศึกษา (มัธยมศึกษา 3.82 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 1.๑4)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ทั้งหมด 5 ด้านดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจะทำการอภิปรายผลการวิจัยแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ค้นพบในแต่ละด้านซึ่งมีรายละเอียดในการอภิปรายผลดังนี้คือ

การอภิปรายผลการวิจัยแนวโน้มด้านปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การที่ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันทุกข้อกระทงเกี่ยวกับแนวโน้มปรัชญา หรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ว่ามีความเป็นไปได้มากที่สุดและมีความเป็นไปได้มาก ที่กรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียน จะทำการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนบนพื้นฐานของปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

- ก. การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (มัชยฐาน 4.53 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97)
- ข. จะถือแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวทางในการประสานสัมพันธ์เพื่อจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.29 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.85)
- ค. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกสถาบันในสังคม (มัชยฐาน 4.18 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.85)
- ง. จะมุ่งให้มีการประสานสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Linkage) มากกว่าการประสานสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Linkage) (มัชยฐาน 3.95 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.76)
- จ. จะมีการดำเนินงานบนพื้นฐานที่มุ่งประชาชนเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อเป็นการสร้างผลงานของแต่ละหน่วยงาน (มัชยฐาน 3.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97)

จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 จะถือแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวทางในการจัด (มัชยฐาน 4.29 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.85) นั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการลงความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเช่นนี้เป็นเพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทั้งหมดไม่เฉพาะแต่การศึกษานอกระบบโรงเรียนเท่านั้น (ทองอยู่แก้ว ไทรยะ 2524 : 42) หากรวมถึงการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วย (ชนิตา รัชผลเมืองและคณะ 2527 : 32) และอาจเป็นการลงความเห็นเพื่อให้มีการปฏิบัติในเรื่องการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้องกับแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาลดชีวิตโดยให้มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 หมวด 2 ข้อที่ 13 และ 14 (สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต 2520 : 3) นอกจากนี้แล้วผลการวิจัยที่ใช้แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวทางสำหรับการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าวนี้ ยังพบได้ว่าเป็นแนวทางเดียวกันกับที่ประชุมระดับชาติเรื่องการประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียนเสนอให้ใช้แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาวิเคราะห์หาแนวทางให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาทั้งสองระบบดังกล่าว (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2530 : 37) อีกด้วย

ผลการวิจัยที่พบว่าแนวโน้มด้านปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 จะตระหนักว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความรับผิดชอบของทุกสถาบันในสังคม (มัชยฐาน 4.18 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.85) นั้น นับว่าเป็นแนวโน้มที่เหมาะสมสำหรับสภาพการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปัจจุบันและอนาคตเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เป็นอยู่ในเวลานี้พบว่ามีหลายหน่วยงานทำการจัดแต่ผลการดำเนินงานยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประชาชนอย่างทั่วถึง เพราะมีลักษณะการดำเนินงานที่ต่างคนต่างทำและขาดการประสานกับระหว่างหน่วยงาน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2529 ซ: 43)

แนวคิดที่ว่าจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความรับผิดชอบของทุกสถาบันในสังคมนี้เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2529 ก: 43) และตรงกับทัศนะของผู้บริหารการศึกษาบางท่านได้แก่ นายมารุต บุณนาค รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงศึกษาธิการ (บรรยาย , 30 เมษายน 2530) และนายวิเวก ปางพุดพิงศ์ (สัมภาษณ์ , 27 กรกฎาคม 2530) นอกจากนี้ได้มีผลการวิจัยบางเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวคิดของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรื่องนี้อีกด้วยเช่น ผลการวิจัยของพงศ์สิริ ล่ำลี (2525 : 21) และผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปี พ.ศ. 2540 (กรมการฝึกหัดครู 2530 : 43) เป็นต้น

ผลการวิจัยที่พบว่า การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 จะมุ่งให้มีการประสานสัมพันธ์ในแนวระนาบ (Horizontal Linkage) มากกว่าการประสานสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Linkage) (มีขยฐาน 3.95 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.76) นั้นผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มเหตุผลในการลงความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มุ่งการประสานสัมพันธ์ในแนวระนาบ (Horizontal Linkage) มากกว่าการประสานสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Linkage) ดังนี้คือ แม้จะพบว่า การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนจำเป็นต้องมีการประสานสัมพันธ์ทั้งในแนวตั้งและแนวระนาบก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงความมุ่งหวัง (Ends) ของการทำงานประสานสัมพันธ์ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว พบว่าการประสานสัมพันธ์ในแนวระนาบ (Horizontal Linkage) จะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานมากกว่าการประสานสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Linkage) เพราะการดำเนินงานโดยส่วนใหญ่กระทำโดยบุคลากรในระดับปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องมีการประสานสัมพันธ์ในแนวระนาบมากกว่าในแนวตั้ง ทั้งนี้เนื่องจากการประสานสัมพันธ์ในแนวระนาบ (Horizontal Linkage) เป็นการประสานระหว่างบุคลากรหรือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับเดียวกัน (Inter Sector) ส่วนการประสานสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Linkage) เป็นการประสานต่างระดับตามสายการบังคับบัญชาจากระดับบนลงสู่ล่าง (Inter Level) หรือจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบนในรูปแบบของการหาวิธีทำความเข้าใจในนโยบายหรือคำวินิจฉัยสั่งการ (คณะกรรมการโครงการโคราช พัฒนา 2527 : 37 - 38)

ผลการวิจัยที่พบว่า แนวโน้มด้านปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 จะมีการดำเนินงานบนพื้นฐานที่มุ่งประชาชนเป็นสำคัญมิใช่เป็นการสร้างผลงานให้แก่หน่วยงาน (มีขยฐาน 3.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97) นั้นผู้วิจัยมองเห็นว่า แนวความคิดของการทำงานร่วมกันเพื่อรับใช้ประชาชนเป็นแนวทางหนึ่งที่ลดความเป็น "อึดตา" ของแต่ละหน่วยงานลงได้ เมื่อ "อึดตา" ลดลงการทำงานโดยประสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานก็เป็นไปได้โดยราบรื่นแต่ละฝ่ายมีความจริงใจในการปฏิบัติงานร่วมกันมากขึ้น

เพราะต่างรู้สึกว่าเป็นการทำงานเพื่อรับใช้ประชาชนแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เป็นผลจากการวิจัยนี้พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานระหว่างหลายหน่วยงานที่กล่าวว่าควรมีพื้นฐานแนวความคิดที่เน้นการรับใช้ประชาชนและชุมชน (วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ และ ประโยชน์ เจริญสุข 2529 : 4) โดยมีเป้าหมายในการทำงานอย่างเดียวกันคือ การกินคืออยู่ที่ของประชาชน (คณะกรรมการโครงการโคราชพัฒนา 2527 : 21)

การอภิปรายผลการศึกษาวิจัยแนวโน้มนโยบายและวัตถุประสงค์ของ
การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่ามีความเป็นไปได้มากที่กรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีนโยบายร่วมกันในการใช้ทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มีขยฐาน 4.21 ฟิลล์ระหว่างคาวไทล์ 1.21) นั้น เป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดกล่าวคือ

แมนซูร์ อ่าห์เมด (Manzoor Ahmed) ทำการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ความเห็นว่าการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้ให้คุ้มค่าเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางการเรียนรู้อื่นต้นของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาเป็นแนวทางหนึ่งที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน (Manzoor Ahmed 1975 แปลโดย สุนทร โคตรบรรเทา 2525 : 3 และ 5) รวมทั้งเป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของที่ประชุมสัมมนาผู้บริหารเรื่องการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาตลอดชีวิตที่เสนอให้รัฐบาลสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และหน่วยงานอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529 กะ 3) นอกจากนี้แล้วนโยบายประสานการใช้ทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างหน่วยงานได้ถือเป็นนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐตามแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ข้อที่ 8 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2529 กะ 43) อีกด้วย

แนวโน้มนโยบายที่เป็นผลจากการวิจัยอีกข้อหนึ่งคือ จะมีการกระจายอำนาจการบริหารจากกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษาออกโรงเรียนไปสู่วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคให้มีความคล่องตัวในการติดต่อประสานสัมพันธ์ในระดับพื้นที่โดยตรง (มัชยฐาน 4.16 นิสัยระหว่างควอไทล์ 0.91) นั้น ก็ถือว่าเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนของหน่วยงานทั้งสองให้เป็นไปอย่างกว้างขวางและทันต่อเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น เพราะวิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค เป็นหน่วยงานที่กระจายอยู่ในทั่วทุกภูมิภาคหากต้องรอคำสั่งจากส่วนกลางทุกเรื่องก็ทำให้การดำเนินงานล่าช้าได้ (ภิญโญ สาขร 2514 : 122)

และแนวโน้มนโยบายที่พบว่ากรมการฝึกหัดครูจะมีนโยบายสนับสนุนให้วิทยาลัยครูจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนให้ลักษณะที่ว่าเป็นการส่งเสริมการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน (มัชยฐาน 4.13 นิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97) นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเช่นนี้เนื่องจากเห็นว่าหากกรมการฝึกหัดครูแต่ละแห่งมีการดำเนินงานการศึกษาในระบบโรงเรียนที่กว้างขวางมากขึ้นอันจะนำไปสู่การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้พบว่าแม้จะได้มีการกำหนดภารกิจของวิทยาลัยครูด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนไว้ในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับที่ 2 พ.ศ.2527 มาตรา 5 ให้วิทยาลัยครูมีหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน (วิจิตร จันทรากุล 2528 : 10) ไว้แล้วก็ตาม วิทยาลัยครูบางแห่งมีความเข้าใจว่าการดำเนินงานการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ใช่ภารกิจของวิทยาลัยครูดังนั้น แนวโน้มนโยบายในเรื่องนี้จะช่วยให้วิทยาลัยครูมองเห็นบทบาทของการทำงานด้านการศึกษาในระบบโรงเรียนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งแท้ที่จริงแล้วพบว่าการดำเนินงานให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนของวิทยาลัยครูในโครงการต่าง ๆ ได้ดำเนินงานโดยวิธีการทางการศึกษาในระบบโรงเรียนนั่นเอง (บุหงา วัณณะ 2521)

ส่วนในด้านแนวโน้มนวัตกรรมประสงค์ของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นไปได้มากทุกข้อคือ จะนำไปเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชน (มัชยฐาน 4.46 นิสัยระหว่างควอไทล์ 1.12) มุ่งกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนเน้นในชุมชนชนบทมากกว่าชุมชนเมือง (มัชยฐาน 4.36 นิสัยระหว่างควอไทล์ 1.32) และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้ (มัชยฐาน 4.24 นิสัยระหว่างควอไทล์ 0.85) นั้น พบว่าความเห็นในเรื่องแนวโน้มนวัตกรรมประสงค์ของการประสานสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ได้เป็นไปตามนโยบายของการจัดและ

ประสานงานการศึกษาจากระบบโรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียนฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ที่ระบุถึงการมุ่งเน้นที่การพัฒนาประชาชนในชนบท มุ่งส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน (กรมการศึกษาออกโรงเรียน 2531 : 7 - 9)

การอภิปรายผลการวิจัยแนวโน้มยุทธวิธีของการประสานสัมพันธ์
ในการจัดการศึกษาจากระบบโรงเรียน .

จากผลการวิจัยที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันจำนวน 9 ข้อและไม่สอดคล้องกันจำนวน 1 ข้อจากทั้งหมด 10 ข้อเกี่ยวกับแนวโน้มยุทธวิธีของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาจากระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษาออกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ที่เห็นว่ามีความเป็นไปได้มากทุกข้อกระทงนั้น ความเห็นที่สอดคล้องกันได้เป็นผลจากความสำคัญของยุทธวิธีในแต่ละข้อเองเช่น แนวโน้มยุทธวิธีต่อไปนี้

แนวโน้มที่จะมีการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างวิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคในภายหลังจากการตกลงร่วมกันที่จะประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในระดับนโยบายแล้ว (มัธยมศึกษา 4.09 ผิสัยระหว่างควาอโกล์ 0.91) ได้เป็นผลเนื่องมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนและจัดทำแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีการประสานสัมพันธ์ซึ่งในการดำเนินงานประสานสัมพันธ์โดยทั่วไปแล้วถือว่าการวางแผน และจัดทำแผนร่วมกันนี้เป็นหลักการสำคัญสำหรับการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ในทุกเรื่อง เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ (ทิตยา สุวรรณะชญ 2525:157) เพราะทำให้เกิดการยอมรับผูกพันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นคือ "เมื่อร่วมคิด จิตประสาน งานก็เดิน" (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ 2530 : 38)

แนวโน้มที่วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคจะจัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อประสานความเข้าใจในวิธีการทำงานร่วมกันในแต่ละขั้นตอนอย่างสม่ำเสมอ (มัธยมศึกษา 4.05 ผิสัยระหว่างควาอโกล์ 0.76) เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากสำหรับการทำงานร่วมกันที่จะต้องให้บุคลากรของหน่วยงานที่ทำงานร่วมกันได้มีโอกาสมาประชุมร่วมกันเพื่อพบปะ พูดคุยทำความเข้าใจในวิธีการทำงานร่วมกันในแต่ละขั้นตอนให้เป็นไปโดยวัตถุประสงค์เดียวกันดังเช่น รายการผลการดำเนินงานตามโครงการโคราชนพัฒนาซึ่งเป็นโครงการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานที่ได้รับความนิยมสำเร็จเป็นอย่างสูงโครงการหนึ่ง พบว่าได้ให้ความสำคัญแก่การจัดให้มีการประชุมสัมมนาบุคลากรทุกระดับของการทำงานเพื่อชี้แจงนโยบาย และประสานปรัชญาหรืออุดมการณ์ของการพัฒนาชนบทร่วมกัน (คณะกรรมการโครงการโคราชนพัฒนา 2527 : 23) และแนวโน้มของการ

สอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากในทั้ง 2 วิธีคือ การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะ เริ่มต้นที่การทำ ความตกลงร่วมกันระหว่างผู้บริหารระดับนโยบายของกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียน (มัชชฎาน 4.04 นิสัยระหว่างคาวโกล์ 1.03) และการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะ เริ่มต้นที่การ เคลื่อนไหวเพื่อการประสานสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างวิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค (มัชชฎาน 3.89 นิสัยระหว่างคาวโกล์ 1.04) นั้น ตามความเห็นของผู้วิจัยเห็นด้วยว่าการริเริ่มประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างหน่วยงานทั้งสองควร เป็นไปทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติงาน เพราะแม้ว่าวิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทปฏิบัติการในพื้นที่โดยตรงก็ตามก็ควรที่จะ ได้รับความเห็นชอบจากส่วนกลาง โดยมีการตกลงร่วมกันในหลักการเสียก่อน เพื่อมิให้เกิดช่องว่างในการปฏิบัติงานระหว่างผู้บริหารระดับนโยบายในส่วนกลาง กับหน่วยงานปฏิบัติงานในพื้นที่อันอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ได้ทั้งนี้เพราะ สภาพการทำงานของระบบราชการไทยที่แม้จะมีการปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นก็ตามแต่ระบบราชการในสังคมไทยก็ยังคงเป็นสังคมที่มีการทำงานในแนวตั้งจาก "เบื้องบน" ลงสู่ "เบื้องล่าง" (ไพฑูริย์ เครือแก้ว อ้างถึงในเสมอ จันทรพิไล 2526 : 199)

ส่วนแนวโน้มยุทธวิธีประสานสัมพันธ์ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นไปได้มาก เช่นกันแต่ความเห็นไม่สอดคล้องกัน ได้แก่ วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จะปลุกกระดมจิตสำนึกของบุคลากรให้เห็นความสำคัญของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชชฎาน 3.67 นิสัยระหว่างคาวโกล์ 1.61) เหตุผลที่มีความเห็นไม่สอดคล้องกันเนื่องจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการปลุกกระดมจิตสำนึกของบุคลากรให้เห็นความสำคัญของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นแนวโน้มที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอนที่ควรทำเป็นอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะ ปรัชญาหรือแนวคิดของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางของการทำงาน และความสำเร็จของการทำงานพร้อมกันชั้นสุดท้ายจะมีขึ้นได้หากบุคลากรมีความเข้าใจที่ชัดแจ้งและให้การยอมรับในปรัชญาหรือแนวคิดในการประสานสัมพันธ์ดังกล่าวของหน่วยงาน (อนันต์ แจ็งกลีบ 2517 : 85) ส่วนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการปลุกกระดมจิตสำนึกของบุคลากร เป็นเรื่องที่ทราบได้ยากว่าบุคลากรจะ เห็นความสำคัญของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างแท้จริงหรือไม่ การปลุกกระดมจิตสำนึกในเรื่องนี้จึงไม่อาจแน่ใจว่าจะทำได้สำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การอภิปรายผลการวิจัยแนวโน้มการบริหารการประสานสัมพันธ์
ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการวางแผน

ผลการวิจัยแนวโน้มการบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการวางแผน ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทุกข้อว่าความเป็นไปได้มากนั้นพบว่า เป็นแนวโน้มการวางแผนที่เป็นไปตามทฤษฎีและหลักการของการวางแผนการบริหารการประสานสัมพันธ์โดยทั่วไป เช่น การวางแผนจะกระทำทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติงาน (มัชยฐาน 4.09 ฟิลีระหว่างคาวทอล์ 0.91) เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติในการวางแผน และวางโครงการของระบบราชการที่กำหนดให้มีการวางแผนในช่วงชั้นต่าง ๆ เช่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาคลงมาถึงระดับหมู่บ้าน (ไพรัตน์ เศษะรินทร์ 2526 : 286) การเปิดโอกาสให้องค์กรท้องถิ่น เช่น สภาตำบลมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการผ่านทางแผนพัฒนาตำบล (มัชยฐาน 4.00 ฟิลีระหว่างคาวทอล์ 0.86) ก็เป็นแนวโน้มที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการในรูปของแผนพัฒนาตำบลโดยให้ทุกกระทรวงหลักของการพัฒนาชนบทของรัฐทำงานประสานใกล้ชิดกับสภาตำบล เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือในการกำหนดแผนพัฒนาตำบล (เสมอ จันทน์พิณ 2526 : 244 - 245)

ด้านการจัดองค์กรประสานสัมพันธ์

ผลการวิจัยแนวโน้มการจัดองค์กรประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ.2535 - 2539 ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นแนวโน้มที่ความเป็นไปได้มากทุกข้อ แต่เป็นความเห็นที่สอดคล้องกัน 4 ข้อและไม่สอดคล้องกัน 2 ข้อจากทั้งหมด 6 ข้อนั้นแนวโน้มที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทั้งหมดพบว่าเป็นเรื่องที่มีแนวทางในการปฏิบัติอยู่แล้ว สำหรับการจัดองค์กรในการทำงานโดยประสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งให้มีโครงสร้างการบริหาร แบ่งออกเป็นโครงสร้างระดับจังหวัดซึ่งประกอบด้วยอธิการวิทยาลัยครู ผู้อำนวยการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค (มัชยฐาน 3.97 ฟิลีระหว่างคาวทอล์ 0.90) และโครงสร้างระดับปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการโครงการหรือผู้อำนวยการสนามและคณะ (มัชยฐาน 3.96 ฟิลีระหว่างคาวทอล์ 1.21) ก็เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการจัดรูปองค์กรในระบบราชการที่มีการแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ เช่น การจัดรูปองค์กรการบริหารการพัฒนาชนบทที่มีการแบ่งแต่ละระดับเพื่อกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบตลอดจนมีการประสานงานกันตลอดลงมา เพื่อให้การปฏิบัติงานบังเกิดผลอย่างจริงจัง (เสมอ จันทน์พิณ 2526 : 246 - 247)

สำหรับแนวโน้มการจัดองค์การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกันมี 2 ข้อดังนี้คือ การจัดให้มีโครงสร้างในระดับกรมซึ่งประกอบด้วยอธิบดีกรมการฝึกหัดครูและอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนท่าความตกลงร่วมกันที่จะให้มีการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.11 ฟิลล์ระหว่างคาวไทล์ 1.61) และเรื่องการจัดให้มีคณะกรรมการบริหารโครงการเฉพาะกิจในแต่ละโครงการจากทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่สนับสนุนควบคุมและติดตามแผนโครงการของแต่ละหน่วยงาน (มัชยฐาน 3.89 ฟิลล์ระหว่างคาวไทล์ 1.61) ในเรื่องที่มีความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการจัดให้มีโครงสร้างในระดับกรมนั้นพบว่าความเห็นในเรื่องดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ประการคือ

ประการแรก กลุ่มผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งได้แสดงทัศนะว่าโครงสร้างระดับกรมเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อการดำเนินงานประสานสัมพันธ์เป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากได้มีการตกลงหรือกำหนดนโยบายร่วมกันในระหว่างอธิบดีกรมการฝึกหัดครู และกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่แน่นอนแล้ว การดำเนินงานประสานสัมพันธ์ในระดับปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นติดตามมา เพราะ ระบบราชการไทยยังมีลักษณะที่ให้ความสำคัญแก่ส่วนกลางอยู่

ประการที่สอง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกส่วนหนึ่งก็ได้แสดงทัศนะว่าการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น วิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคสามารถติดต่อดำเนินการได้เองโดยตรงอยู่แล้วซึ่งได้ปรากฏเช่นกันว่ามีวิทยาลัยครู และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดบางแห่งได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีการตกลงร่วมกันในโครงสร้างระดับกรมเพราะว่าเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้วที่กำหนดให้มีการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชน ระหว่างหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ

อีกเรื่องหนึ่งที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องคือ เรื่องการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการบริหารโครงการเฉพาะกิจในแต่ละโครงการ (มัชยฐาน 3.89 ฟิลล์ระหว่างคาวไทล์ 1.61) ผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่าจากประสบการณ์การทำงานร่วมกันพบว่ากรมการฝึกหัดครูไม่ช่วยในการดำเนินงานมากเท่าใดนักบางครั้งทำให้เกิดความยุ่งยากความล่าช้าในการปฏิบัติงานเพราะความคิดเห็นไม่ตรงกันเลยตกลงกันไม่ได้ เท่าที่ผ่านมา พบว่ามีการตั้งคณะกรรมการประสานงานขึ้นมามากมายแต่ก็ไม่ค่อยได้ทำงานมากนัก เพราะเวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการประชุมแต่ผู้เชี่ยวชาญอีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการจัดตั้งองค์การประสานสัมพันธ์เป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ เพราะจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของทั้งสองฝ่ายแต่ไม่ควรมีการจัดตั้งองค์การขึ้นมาใหม่ เช่นตั้งเป็นสำนักงานบริหารการประสานสัมพันธ์หรืออย่างอื่นในทำนองนี้เพราะจะเป็นการสูญเสียงบประมาณมากเกินไป การประสานสัมพันธ์ภายในสังกัดกระทรวงเดียวกันควรรใช้โครงสร้าง

เดิมของหน่วยงานที่มีอยู่เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ ของทั้งสองฝ่ายแล้วตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารการประสานสัมพันธ์เฉพาะกิจโดยพิจารณาเป็นโครงการ ๆ ไป

ด้านการประเมินผล

ผลของการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของการบริหารการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ด้านการประเมินผลทั้งหมดนี้พบว่าเป็นแนวโน้มในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการปฏิบัติสำหรับการประเมินและติดตามผลในโครงการที่มีการทำงานแบบผลผสมผสานระหว่างหลายหน่วยงานเช่น โครงการสร้างงานในชนบท (คณะกรรมการติดตามและประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท 2523 : 3 - 9) ดังเช่นแนวโน้มที่จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อประเมินผลและติดตามผลร่วมกัน (มัชยฐาน 4.27 พัลัยระหว่างควอไทล์ 0.97) และแนวโน้มการประเมินผลจะกระทำเป็นระบบที่ชัดเจนและควบคุมโดยแผนปฏิบัติการ (มัชยฐาน 4.13 พัลัยระหว่างควอไทล์ 0.81) เป็นต้น

ด้านการป้อนข้อมูลย้อนกลับและรายงานผลสู่หน่วยงานประจำ

จากผลการวิจัยที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้มีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มการป้อนข้อมูลย้อนกลับและรายงานผลสู่หน่วยงานประจำว่าเป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มากทุกข้อจากทั้งหมด 3 ข้อนั้น ดร.ทองอยู่ แก้วไทรยะ ผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้ให้เหตุผลในแนวโน้มแต่ละข้อดังนี้

การประชุมประเมินผลวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานเมื่อมีการดำเนินงานแล้วเสร็จตามแผนหรือสิ้นสุดแผน (มัชยฐาน 3.97 พัลัยระหว่างควอไทล์ 0.90) และในระหว่างการดำเนินการตามแผนหรือในแต่ละช่วงของแผน (มัชยฐาน 3.92 พัลัยระหว่างควอไทล์ 0.81) นั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมและทำได้ง่ายเพราะทั้งวิทยาลัยครู และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดก็เคยทำงานในลักษณะเช่นนี้มาก่อนเช่น การดำเนินงานตามโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จเป็นต้น ส่วนเรื่องที่จะร่วมกันจัดให้มีระบบการรายงานผลข้อมูล ความก้าวหน้าของการดำเนินงานไปสู่ต้นสังกัดเป็นระยะตามที่กำหนดไว้ในแผนนั้นเป็นกระบวนการปกติในการทำงานอยู่แล้ว ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวทั้งหมดที่เป็นผลของการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการป้อนข้อมูลย้อนกลับและรายงานผลสู่หน่วยงานประจำคือ เพื่อที่จะวัดความสำเร็จของงานและเสนอรายงานให้แก่ผู้รับผิดชอบหรือต้นสังกัด แล้วนำผลมาพิจารณาปรับปรุงการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพของงาน (จักรกฤษณ์ นริติผดุงการ 2528 : 1)

ด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน

แนวโน้มการบริหารงบประมาณและการเงินที่เป็นผลของการวิจัยทั้งหมด พบว่าเป็นแนวโน้มการปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักการและวิธีการปฏิบัติในการบริหารงบประมาณและการเงินที่มีหลายหน่วยงานทำงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานของรัฐบาลเช่น แนวโน้มที่จะมีการทำงานงบประมาณเป็นชุดเดียวกันในโครงการที่วิทยาลัยครูและศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดทำร่วมกัน (มีขยฐาน 3.06 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.86) เพราะก่อให้เกิดความสะดวกในการของงบประมาณไปยังสำนักงานงบประมาณ (ไพรัตน์ เศษรินทร์ 2524 : 185) แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดทำงบประมาณเป็นชุดเดียวกันก็เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเพราะมีปรากฏเช่นเดียวกันว่า การจัดทำงบประมาณสำหรับการประสานสัมพันธ์ก็ไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นชุดเดียวกันเสมอไปขึ้นอยู่กับการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละส่วนของการประสานสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงานแต่ละแห่ง เช่น โครงการหมู่บ้านสหกรณ์อำเภอสันกำแพง ตามพระราชดำริก็ได้มีลักษณะการจัดทำงบประมาณแยกกันในแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ (จักรกฤษณ์ นริติวงศ์การ 2528 : 88)

การอภิปรายผลการวิจัยแนวโน้มเนื้อหาและกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวโน้มเนื้อหาที่ประสานสัมพันธ์ ผลการวิจัยที่พบเกี่ยวกับแนวโน้มเนื้อหาที่ประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันหมดทุกข้อว่ามีความเป็นไปได้มาก ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของสังคมตั้งจะเห็นได้ว่าแนวโน้มเนื้อหาที่พบมีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมไทยในเวลาข้างหน้าซึ่งมีรายละเอียดในารรณคดีที่เกี่ยวข้องเช่น ผลการวิจัยที่พบว่าแนวโน้มการจัดการศึกษาด้านอาชีพจะเน้นอาชีพอุตสาหกรรมและการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม (มีขยฐาน 3.88 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.85) จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครอบครัวโดยส่งเสริมให้พ่อแม่มีบทบาทในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน บุตรให้มากขึ้น (มีขยฐาน 4.03 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.90) จะจัดการศึกษามวลชนเพื่อปลูกฝังนิสัยการรักษาสาธารณสุขของส่วนรวม (มีขยฐาน 4.14 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.80) และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเช่น ป่าไม้ (มีขยฐาน 4.13 นิสัยระหว่างคาวไทล์ 0.97) เป็นต้น ได้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยในอนาคตที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ (ประมาณปี พ.ศ. 2534) เนื่องจากพบว่าสังคมไทยในอนาคตนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมมากขึ้น (อารี สันเหนือ และคณะ อย่างถึงในกรมการฝึกหัดครู 2530 : 10 - 11) พ่อแม่จะมีบทบาทในการเลี้ยงดูลูกน้อยลง เด็กจะถูกปล่อยให้อยู่

กับคนเลี้ยง พ่อแม่จะหวังฝังครูและโรงเรียนให้ทำหน้าที่แทนตน การทำลายทรัพย์สินจะ
ไม่ลดน้อยลงเพราะลักษณะนิสัยของคนไทยเป็นนักทำลายทรัพย์สินชาติ ไม่ค่อยรู้ว่าการ
อนุรักษ์เป็นอย่างไร ฯลฯ (กรมการฝึกหัดครู 2530) การที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่
สอดคล้องกันทั้งหมดเกี่ยวกับแนวโน้มเนื้อหาที่ประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนเป็นไปตามความต้องการของสังคมในอนาคตนั้น เป็นเพราะได้ตระหนักว่าการศึกษามี
บทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมตั้งปรัชญาของการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม

แนวโน้มกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มกิจกรรมที่ประสาน
สัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษา
นอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่ามี
ความเป็นไปได้มากหมดทุกข้อแล้วเห็นว่า กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นภารกิจที่แต่ละหน่วยงานได้
มีการปฏิบัติอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นนโยบายของหน่วยงานเพียงแต่ยังมีการทำงานในลักษณะต่าง
คนต่างทำ ดังนั้นการประสานสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้
มากและเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของทั้งสองฝ่ายให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนได้มากขึ้น
เช่น การมีส่วนร่วมของนักศึกษาวิทยาลัยครู ในการฝึกงานห้องสมุดประชาชนโดยนักศึกษา
วิชาเอกบรรณารักษ์ศาสตร์ การฝึกสอนนักศึกษาผู้ใหญ่ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในหมู่บ้าน
(มัชยฐาน 4.39 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.03) การร่วมมือกันจัดการศึกษามวลชนในรูปแบบ
ต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุโทรทัศน์ (มัชยฐาน 4.23 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 1.12) เป็นต้น
ส่วนแนวโน้มกิจกรรมที่มีการปฏิบัติเพิ่มเติมหากมีการประสานสัมพันธ์กันในภายหลังก็พบว่า เป็น
เรื่องที่มีอยู่ในกรอบภารกิจของแต่ละหน่วยงาน เช่น กิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ในส่วนรับผิดชอบ
ของกรมการฝึกหัดครู ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องวิชาการได้แก่ การให้ความร่วมมือในการวิจัย
ทดลองรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.22 ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.90)
และการให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมบุคลากรการศึกษานอกระบบโรงเรียน (มัชยฐาน 4.28
ฟิลล์ระหว่างควอไทล์ 0.90) เป็นต้นซึ่งมีความสอดคล้องกับทัศนะของศาสตราจารย์
ดร.สายหยุด จำปาทอง อธิบดีกรมการฝึกหัดครูที่มีความเห็นว่าการประสานสัมพันธ์ในการ
จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 - 2539 นั้น
กรมการฝึกหัดครูควรทำหน้าที่ในทางวิชาการเป็นหลักเช่น การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานอก
โรงเรียน การวิจัยทดลองรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและหากจะมีการทำงาน
ในลักษณะที่เป็นบริการแล้วควรจะเป็นไปเพื่อการสาธิตหรือทำการทดลองนำร่อง (สายหยุด
จำปาทอง , สัมภาษณ์ 27 กรกฎาคม 2530)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยแนวโน้มการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ.2535 - 2539 ผู้วิจัยใคร่ทำการเสนอแนะบางประการ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างหน่วยงานอื่นรวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้คือ

ข้อเสนอแนะสำหรับการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน

1. กระทรวงศึกษาธิการควรประสานงานกับหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษาระบบโรงเรียน ทั้งภาครัฐและ เอกชน เพื่อชี้แจงนโยบายและหาแนวทางการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน โดยประสานสัมพันธ์กันในระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับหมู่บ้าน โดยให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบจัดการประชุมและติดตามผลการดำเนินงานในทุกๆระดับ
2. การประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนควรเริ่มต้นทั้งในระดับนโยบายโดยทำความตกลงร่วมกันระหว่างอธิบดีกรมการฝึกหัดครูและอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน และในระดับปฏิบัติงานคือ การเคลื่อนไหวและติดต่อเพื่อการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนในพื้นที่โดยตรงระหว่างวิทยาลัยครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค
3. โครงการทางการศึกษาระบบโรงเรียนที่ทำร่วมกันระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนอาจมีการจัดทำงบประมาณได้ทั้ง 2 ลักษณะคือ ทั้งสองหน่วยงานมีการจัดทำงบประมาณเป็นชุดเดียวกัน (Package Budget) หรือแต่ละหน่วยงานจัดทำงบประมาณแยกกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของงานหรือโครงการและการตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานทั้งสองแต่ที่สำคัญคือ การบริหารงบประมาณและการเงินในการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาระบบโรงเรียนดังกล่าว ควรต้องยึดถือตามระเบียบแบบแผนของทางราชการว่าด้วยการบริหารงบประมาณการรับจ่ายเงินและการบริหารวัสดุอุปกรณ์โดยเคร่งครัด

4. เพื่อให้การจัดเนื้อหาและกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนร่วมกันระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นไปโดยมีความสอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประชาชน สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาผลเมืองและสังคมไทยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หน่วยงานทั้งสองควรได้มีการร่วมมือกันทำการศึกษาวิจัยสภาพของสังคมไทยด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนแล้วนำผลการศึกษามาวิเคราะห์วางแผนการจัดเนื้อหาและกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าวโดยสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในสิ่งต่อไปนี้

1. การศึกษาแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้งในหน่วยงานของรัฐบาลและ เอกชน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมประชาสงเคราะห์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมสหกรณ์กรมไทย เป็นต้น
2. การศึกษาแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับอนาคตในประเด็นอื่นที่นอกเหนือจากประเด็นที่ทำการศึกษาในครั้งนีหรือทำการศึกษาแนวโน้มของการประสานสัมพันธ์ให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดเฉพาะด้านขึ้นเช่น ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของรูปแบบการดำเนินงานประสานสัมพันธ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียนด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การศึกษาแนวโน้มของรูปแบบของการดำเนินการตามโครงการพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ประชาชนร่วมกันระหว่างกรมการฝึกหัดครูและกรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น